

En gang modstander altid modstander

Af Kasper Møller Hansen - Ph.d. lektor ved Institut for Statskundskab
 Københavns Universitet
 Fredag den 9. maj 2008, 22:30

For at kunne flytte vælgernes kryds skal ja-kampagnen lancere ikke mindre end en helt ny europapolitisk dagsorden – hvilket i sig selv kan være godt tiltrængt efter 35 år med national skyttegravskrig om Europa-spørgsmålet.

Danskernes holdning til europæisk integration er forbavsende stabil. Omkring 90 pct. af danskerne stemmer det samme fra folkeafstemning til folkeafstemning, og ved de seneste fire afstemninger har valgresultatet ligget inden for 10 procentpoint.

Til trods for at afstemningerne om Maastricht, Edinburgh, Amsterdam og euroen var forskellige, demonstrerer danskerne stor vælgermæssig stabilitet. Af de vælgere, der både stemte ved Edinburgh og Amsterdam, var der 87 pct., som satte deres kryds samme sted. Ved euro-afstemningen var der 90 pct., der satte deres kryds som ved Amsterdam. Til sammenligning ligger stabiliteten ved de seneste folketingsvalg på 75 pct.

Der kan nævnes flere årsager til den høje stabilitet mellem folkeafstemningerne. Valget mellem ja og nej vil naturligt polarisere, for det er umuligt at være delvis for eller imod. Modsat ved folketingsvalget, hvor mange vælgere sagtens kan forestille sig at stemme på et parti, der ligger tæt på deres eget. Polariseringen har fastlåst holdninger, da det ikke er muligt at justere sin holdning til europæisk integration trinvist. Det sættes i perspektiv af, at 95 pct. af danskerne slutter op om EU-medlemskab, hvilket gør danskerne til nogle af de mest EU-venlige i Europa.

Hvis man analyserer de politiske argumenter ved de seneste folkeafstemninger, viser det sig, at argumenterne fra begge sider er stort set de samme, uafhængigt af hvilken afstemning man ser på. Ja-siden anvender primært økonomiske og mere indflydelse-argumenter. Nej-siden er koncentreret om suverænitetsafgivelse, tab af kultur og identitet. Ved euro-afstemningen dukkede også argumentet om truslen mod den danske velfærdsmodel op. Selvom indpakningen har været forskellig, er argumenterne de samme, det er med til at fastholde vælgernes position.

Derudover taler kampagnen fra de to sider meget forbi hinanden. Ja-sidens rationelle, økonomiske og informationstunge argumentation står over nej-sidens mere følelsesladede og subjektive argumenter. Det vil sige, at ja-siden taler til den kognitive dimension af en holdning, mens nej-siden taler til den emotionelle. Samtidig viser studier, at holdningsskift sker, når både den kognitive og den emotionelle dimension arbejder i samme retning. Det betyder også, at den ene dimension kan stå i vejen for læring. F.eks. vidste 55 pct. af ja-sidens vælgere, at euromønterne havde en national side tre uger før afstemningen i 2000, mens kun 46 pct. af nej-sigerne vidste det. Modsat vidste kun 16 pct. af ja-sigerne, at ved deltagelsen i euroen vil det ikke være muligt for Danmark selv at fastsætte renten, mens 40 pct. af nej-sigerne vidste det.

Det er ikke lykkedes partierne at få overbevist deres vælgere om at følge deres anbefalinger. Ved euroafstemningen var ja-procenterne fordelt på de store partier: Socialdemokraterne: 52 (57), Radikale: 74 (72), Konservative: 69 (78), SF: 17 (21), DF: 12 (10) og Venstre: 68 (77). Tallene i parentes er fra Amsterdam. Det er værd at bemærke, at mindst 25 pct. af vælgerne hos de mest Europa-venlige partier stemmer nej. Tillige er bruddet med partidisciplinen højere ved euroafstemningen end ved Amsterdam. Nej-partierne har derimod bedre fat i deres vælgere, hvor kun 12-17 pct. af dem går imod partiet.

Regeringen har bebudet, at der skal afholdes folkeafstemning om forbeholdene i indeværende valgperiode, men hvor mange forbehold, der skal stemmes om eller i hvilken form de kommer til

afstemning er stadig uvist. Men ét synes sikkert: Regeringen vil ikke sætte noget til afstemning uden at den føler sig nogenlunde sikker på, at der kan hives et ja hjem.

At SF anbefaler et ja, er en forudsætning for at få et ja i hus. Selvom SF har givet lidt forskellige udmeldinger, synes det sikkert at SF ønsker at fjerne forsvarsforbeholdet, at de er positive over for fjernelse af retsforbeholdet, men ønsker at diskutere det nærmere. Endelig er de imod fjernelse af euroforbeholdet. Selvom ja-partierne nok kan forhandle sig til en mere ambitiøs aftale med SF end den ovenstående, er det en farlig strategi, da det er usikkert om SFs vælgere vil være med. Til trods for, at SFs mange nyere vælgere må formodes at være relativt mere EU-positive end de gamle, skal man huske på, at 80 pct. af SFs vælgere og næsten halvdelen af Socialdemokraternes vælgere stemte nej til euroen.

BigBang-modellen, hvor alle forbeholdene sættes til afstemning på én gang, vil være en ønskeafstemning for nej-siden. De kan vælge og vrage i de stærke argumenter om tab af suverænitet, national identitet og kulturelle traditioner på den ene side samt truslen mod den danske velfærdsmodel på den anden side. Dette kombineret med en naturlig skepsis over den manglende debat omkring Lissabon-traktatens vedtagelse. Ja-siden vil derimod umiddelbart have svært ved andet end at gentage den gamle travet om et økonomisk fordelagtigt projekt og mulighed for større indflydelse, kombineret med argumenter om bedre informationsudveksling om terrorisme, kriminalitet og fuld deltagelse i forsvarssamarbejdet. Argumenter som tidligere har vist sig ikke at være nok til at få et ja i hus. Inddragelsen af euroen vil konkretisere valget, og euroen kan nemt blive omdrejningspunkt. Samtidig er euroen netop det forbehold, som danskerne senest har nedstemt.

Polariseringen af Europa-politikken ved folkeafstemningerne har betydet, at de mange holdningsmæssige nuancer, der ligger til grund for vælgernes holdning til europæisk integration, er forsvundet. Analyser viser derimod, at vælgernes holdning til europæisk integration kan inddeles i fire dimensioner: solidaritet, klima, internationalisering og beskæftigelse.

Solidaritet: Jo mere man går ind for en stærkt progressiv beskatning, at staten skal sikre lige vilkår, og at staten skal have indflydelse på private investeringer, desto mere skeptisk er man over for EU. Klima: Jo højere man sætter klimaintresser over erhvervslivets interesser, desto mere skeptisk er man. Internationalisering: Jo mere man ser sig som dansker frem for europæer, og jo mere vægt man lægger på de nationale grænser og forskelle mellem befolkningsgrupper, desto mere skeptisk er man. Beskæftigelse: Jo mere man ser indvandring som en trussel mod danskheden, jo mere skeptisk er man.

Det er disse fire dimensioner, som er stærkest, når man opbryder holdninger til europæisk samarbejde fra den polariserede ja/nej-diskussion, og det er her, set fra ja-siden, at dagsordenen skal vindes. Glem alt om de økonomiske argumenter og argumenterne om øget indflydelse. Dem har ja-siden tabt tidligere og vil blot spille dagsordenen i hænderne på nej-siden. Hvis ja-siden derimod formår at sætte en ny dagsorden, som bevæger sig på de ovennævnte dimensioner, vil det være et forsøg på at opløse den polariserede debat, med mulighed for at flytte nogle af de ellers så stabile vælgere.

Fra tidligere folkeafstemninger ved vi, at nej-siden først mobiliseres, når afstemningen udskrives, og at deres kampagner har tag i mange »ved ikke«-vælgere. Det vil sige, at man kan forvente langt større ja-procenter tidligt i kampagnen end på valgdagen. Hvis meningsmålingerne skal bruges som grov rettesnor for udfaldet, bør »ved ikke«-procenterne altså medregnes til nej-siden.

Set fra ja-sidens synspunkt kan en kort kampagne også være en fordel, fordi ja-sidens flere ressourcer kan dominere mediebilledet og dermed være styrende for den politiske dagsorden.

Ses der nøgternt på den kommende folkeafstemning, vil der være størst mulighed for et ja, hvis afstemningen koncentrerer sig om forsvarsforbeholdet og retsforbeholdet – gerne med en hop-ind-hop-ud-klausul som sikrer, at Danmark kan bibeholde den nuværende asyl- og flygtningepolitik. Kampagnen skal være så kort og intensiv som muligt, ca. tre uger, så nej-siden ikke når at mobilisere sig eller får mulighed for at sætte dagsordenen. Endelig skal ja-kampagnen bevæge sig væk fra de gamle argumenter om indflydelse og økonomisk fordelagtighed og i stedet forsøge at sætte en dagsorden, som i højere grad bliver slået op på europæisk solidaritet, klima, internationalisering og behovet for mere arbejdskraft.

Det bliver en hård kamp, for nej-siden har stærke argumenter samt ikke mindst vælgernes stabilitet at

holde fast i. For at kunne flytte vælgeres kryds skal ja-kampagnen lancere ikke mindre end en helt ny europapolitisk dagsorden – hvilket i sig selv kan være godt tiltrængt efter 35 år med national skyttegravskrig om Europa-spørgsmålet.

Luk vindue